

Obligats a marxar, històries de l'exili

Activitat prèvia i posteriors.

- Temàtica:** L'exili
- Àmbits:** Coneixement del medi (social i cultural) i educació en valors
- Nivell o cicle:** Cicle superior de Primària i E.S.O.
- Proposta:**
- Una activitat prèvia
 - Dues activitats posteriors a la realització del taller «Obligats a marxar, històries de l'exili».

1. INTRODUCCIÓ

Amb aquestes activitats es pretén treballar al voltant del concepte d'exili, en el seu sentit més ampli, sense aprofundir-hi des del punt de vista històric, ja que les edats a les quals s'adreça la proposta són molt primerenques i curricularment encara no s'ha treballat. Per tant, situant l'alumnat en un context bèl·lic, com va ser la Guerra Civil espanyola (1936–1939), se'ls convidarà a través de diverses dinàmiques a conèixer el significat de l'exili, quines són les seves causes i conseqüències, quin perfil de persones es van haver d'exiliar i per què, quins van ser els canals principals d'exili, en quins moments de la història es va produir i si hi ha paral·lelismes amb situacions viscudes actualment. Per a cada una de les activitats, en aquest dossier pedagògic es detallen les dinàmiques, metodologies, temporitzacions, rols de l'alumnat, distribució de l'aula i materials necessaris.

La proposta didàctica s'inicia amb l'activitat prèvia, que pretén identificar i analitzar els coneixements previs que l'alumnat pugui tenir sobre la temàtica de l'exili per poder partir des d'aquí com a base per a un futur aprenentatge significatiu. A més, també té com a objectiu que els nois i noies es formin una idea general sobre aquest concepte, per ajudar-los a construir una base d'aprenentatge suficient per poder desenvolupar correctament l'activitat principal. Aquesta activitat prèvia s'executarà al centre educatiu.

La segona activitat, la principal, es presenta en forma de joc de taula i porta per nom «Obligats a marxar, històries de l'exili». Es tracta d'un taller ludificat, de caràcter reflexiu, vivencial, manipulatiu i cooperatiu, que fomenta l'empatia i el coneixement històric en l'àmbit de l'exili a través d'una mirada profunda a la història. En jugar-hi, l'alumnat assumirà el rol del periple viscut per diverses persones reals exiliades

durant la Guerra Civil espanyola (de diversos sexes, edats i professions), per posar-se a la seva pell i analitzar l'impacte i les conseqüències de l'exili responant a diverses preguntes reflexives sobre aquesta temàtica. Amb aquest taller, que tindrà lloc al Memorial Democràtic, l'alumnat incorporarà un conjunt de coneixements, conceptes i reflexions sobre l'exili, que es comprovaran i reforçaran amb les activitats posteriors.

Finalment, la proposta didàctica es tanca amb una activitat posterior, que es divideix en dues dinàmiques. Totes dues s'impartiran als centres educatius. La primera ofereix la possibilitat de reflexionar i sintetitzar els conceptes apresos durant les activitats anteriors sobre l'exili. D'aquesta manera, l'alumnat podrà demostrar l'assoliment dels coneixements d'una manera significativa. La segona dinàmica, connectada amb el món actual, pretén despertar la consciència social de l'alumnat fent que els nois i noies siguin capaços d'adonar-se de les semblances entre les vivències de les persones exiliades durant la Guerra Civil, i que es treballen a l'activitat principal, amb situacions similars d'exili i vulneració dels drets humans que es viuen avui dia.

2. ACTIVITAT PRÈVIA

INTRODUCCIÓ I JUSTIFICACIÓ DE L'ACTIVITAT

Amb aquesta activitat prèvia es vol aconseguir posar l'alumnat en context i ajudar-los a crear-se una idea general sobre l'exili. Per aconseguir-ho, els nois i noies construiran el concepte d'exili a través del raonament individual i grupal en observar una proposta d'imatges i fonts documentals escrites vinculades a la temàtica. De l'anàlisi de les fonts s'espera poder generar una gran pluja d'idees, primer en petits grups i després tota la classe conjuntament, que acabarà amb un tancament per part del dinamitzador.

Aquesta activitat serà la base de coneixement a partir de la qual l'alumnat podrà tenir un primer contacte amb el concepte d'exili, les seves diverses causes/motius, els diferents perfils de les persones afectades, els canals d'exili i els moments de la història en els quals es produeixen.

OBJECTIUS I COMPETÈNCIES

OBJECTIUS

Aquesta activitat prèvia recull diversos objectius d'aprenentatge, que s'aconseguiran a través d'una dinàmica per esbrinar els coneixements previs que cada alumne pugui tenir sobre l'exili.

Objectiu principal:

- Aproximar-se al concepte d'exili i tot allò que comporta.

Objectius secundaris:

- Observar i analitzar fonts primàries (imatges i documents escrits).
- Raonar i deduir definicions a través de l'observació de fonts primàries.

CURRÍCULUM DE PRIMÀRIA - ÀMBIT, DIMENSIONS, COMPETÈNCIES I CONTINGUTS

ÀMBIT	Coneixement del medi
DIMENSIÓ	Món actual
COMPETÈNCIES	Competència 1 Interpretar el present a partir de l'anàlisi dels canvis i les continuïtats al llarg del temps, per comprendre la societat en què vivim.
CONTINGUTS	Problemes socials rellevants.

CURRÍCULUM D'E.S.O. - ÀMBIT, DIMENSIONS, COMPETÈNCIES I CONTINGUTS

ÀMBIT	Social
DIMENSIÓ	Històrica
COMPETÈNCIES	Competència 1 Analitzar els canvis i les continuïtats dels fets o fenòmens històrics per comprendre'n la causalitat històrica. Competència 2 Aplicar els procediments de la recerca històrica a partir de la formulació de preguntes i l'anàlisi de fonts, per interpretar el passat.
CONTINGUTS	CC5. Fonts primàries i secundàries. Fiabilitat i idoneïtat de les fonts. Interpretació i contrast de les fonts històriques. Els arxius. CC6. Vincles entre el passat, el present i el futur. L'empatia històrica. CC7. La memòria històrica. L'intercanvi generacional. Memòria i història. CC9. El passat i el present de Catalunya en el context d'Espanya i d'Europa. CC13. Anàlisi d'imatges com a fonts històriques, referents estètics i interpretacions de la realitat. Ús i descodificació de llenguatges icònics, simbòlics i audiovisuals.

TEMPORITZACIÓ

**Aquesta temporització de l'activitat és orientativa per al dinamitzador, el qual pot adaptar-la segons les necessitats i característiques del grup d'alumnes.*

TEMPORITZACIÓ GENERAL: 1 hora.

- Introducció i explicació general per part del dinamitzador: 15 minuts.
- Nus de l'activitat: 30 minuts.
- Conclusió final: 15 minuts.

METODOLOGIA

La metodologia emprada en aquesta activitat és la del treball analític en grup. L'activitat es desenvoluparà en 4 petits grups, a partir dels quals els nois i noies hauran de treballar entre iguals a través de raonaments i interpretacions de fonts primàries per deduir per si sols què significa i què comporta el concepte d'exili. D'aquesta manera, l'alumnat indagarà en els seus coneixements previs i generarà un teixit d'aprenentatges nous que els servirà com a punt de partida i aproximació al concepte d'exili, que s'aconseguirà en realitzar l'activitat principal sobre l'exili, és a dir, durant el joc «Obligats a marxar, històries de l'exili».

ROLS

En la dinàmica d'aquesta activitat, cada grup tindrà els rols següents perquè es pugui desenvolupar de manera efectiva:

- portaveu
- secretari
- moderador
- encarregat del temps
- responsable de les fonts primàries

El **portaveu** serà qui exposi en veu alta davant del grup classe general (a tots els seus companys i companyes, i al dinamitzador) les idees a les quals ha arribat el seu petit grup després d'observar i analitzar les fonts primàries.

El **secretari** tindrà la funció d'apuntar a la *Fitxa de recopilació d'idees* aquelles idees a les quals arribi el grup després de reflexionar de manera dialògica, intercanviant opinions, visions i postures entre tots.

El **moderador** serà l'encarregat de mantenir l'ordre mentre es debat la resposta en petit grup, és a dir, donarà els torns de paraula, farà abaixar el to de veu si observa que es crida molt, etc.

L'**encarregat del temps** tindrà la funció de recordar als companys i companyes el temps que els queda per arribar a aconseguir idees significatives tenint en compte la temporització de l'activitat, i controlarà que els fils de debat i les idees vagin canviant per aconseguir el màxim d'idees i deduccions respecte al concepte d'exili.

El **responsable de fonts primàries** serà l'encarregat de tenir en compte que el seu grup tracti bé les fonts primàries perquè tots els membres del grup les puguin observar amb qualitat i donarà pautes o orientacions de com analitzar-les.

DISTRIBUCIÓ DE L'ALUMNAT

Per dur a terme l'activitat, el dinamitzador dividirà la classe en 4 grups heterogenis per aconseguir la varietat més gran possible d'opinions i reflexions. Si es creen grups homogenis, els raonaments, les interpretacions i les deduccions dels membres del grup seran mínimes; en canvi, si els grups es creen barrejant la diversitat de l'aula, els i les alumnes podran debatre i intercanviar opinions i deduccions diverses respecte a la mateixa font primària. Aquest fet afavorirà que els seus coneixements previs siguin més rics i abundants perquè hauran forçat el pensament a arribar a reflexions i deduccions més profundes i a partir de l'escolta dels altres.

MATERIALS

Per a aquesta activitat es necessitaran els materials següents:

- **Fonts primàries:**
2 imatges (font A i B) i 2 fonts documentals (font C i D) per a cada grup.
- **4 sobres** per guardar les fonts primàries.
- **Fitxa de recopilació d'idees:** vegeu **Annex 1** al final del document.
- **Pauta d'observació i anàlisi d'imatges i fonts escrites:** vegeu **Annex 2** i **Annex 3** al final del document.

La **Pauta d'observació i anàlisi d'imatges i fonts escrites** s'ofereix perquè els nois i noies tinguin una guia que els ajudi a interpretar-les i a generar idees més precises sobre l'exili. Cada petit grup en tindrà una (el responsable de les fonts primàries s'haurà de fer càrrec d'aquesta pauta) i el dinamitzador en tindrà una altra per guiar-los i ajudar-los a aprofundir durant el seu procés d'observació, raonament i investigació de les fonts. Per tant, per dur a terme l'activitat, es necessitaran un total de cinc pautes d'observació i anàlisi d'imatges i cinc pautes d'observació i anàlisi de fonts documentals escrites.

DINÀMICA DE L'ACTIVITAT

Abans de començar l'activitat prèvia, el dinamitzador farà una introducció a l'alumnat sobre la proposta didàctica i els explicarà que, gràcies a aquesta proposta, s'iniciaran i aprofundiran en l'aprenentatge d'un nou concepte: el concepte de l'exili. Per fer-ho, els explicarà que desenvoluparan l'activitat des de l'àrea d'història (els d'E.S.O.) o des de l'àrea de ciències socials (els de cicle superior de Primària). La tasca del dinamitzador en aquesta introducció serà explicar als estudiants que, en aquest cas, ell no farà una classe magistral en la qual els expliqui el concepte d'exili, sinó que duran a terme diverses activitats, en què ells seran els protagonistes i encarregats d'indagar, deduir, reflexionar i concloure quin és el concepte d'exili, què significa, què comporta, quines són les causes i les conseqüències d'aquest fet, a qui afecta, quines vies d'exili van ser les més usuals, etc. A continuació, els explicarà que la primera activitat (l'activitat prèvia) consistirà a observar i interpretar unes fonts primàries sobre l'exili, que els ajudaran a descobrir i a aproximar-se al concepte d'exili.

Per començar l'activitat prèvia, el dinamitzador dividirà la classe en 4 grups heterogenis, adjudicarà els rols a cada un dels membres del grup i entregarà un conjunt de fonts primàries a cada grup, que hauran d'analitzar i observar amb detall per començar a reflexionar al voltant del concepte d'exili. Per fer aquest exercici tindran 30 minuts (nus de l'activitat). La dinàmica consistirà a fer una pluja d'idees, primer en petits grups, sobre el concepte d'exili a través de l'observació, la interpretació i el raonament individual i grupal sobre les imatges i les fonts documentals que el dinamitzador els haurà entregat. Per aconseguir idees fonamentades, l'alumnat haurà d'haver debatut qualsevol significat entre tots els membres del grup. És molt important en aquest cas que totes les funcions/rols dels nois i noies s'executin a la perfecció. El moderador donarà els torns de paraula per debatre les idees i les deduccions que sorgeixin respecte al concepte d'exili, mentre que el responsable de les fonts primàries ha de tenir en compte que es tractin bé i haurà d'indicar als companys i companyes com s'han d'analitzar, tenint com a material de suport les pautes d'observació i anàlisi de fonts primàries. Per la seva banda, l'encarregat del temps controla que els fils de debat i les idees vagin canviant per aconseguir el màxim d'idees i deduccions respecte al concepte d'exili, i que tothom tingui l'oportunitat de dir la seva opinió. Tot això es desenvoluparà mentre el secretari apunta a la *Fitxa de recopilació d'idees* totes aquelles idees a les quals han arribat conjuntament. Aquest full serà el document que el dinamitzador podrà utilitzar, entre d'altres coses, per avaluar els nois i noies.

Finalment, passats aquests 30 minuts, el dinamitzador iniciarà la conclusió de la segona part de l'activitat. D'una banda, posaran en comú la informació que han pogut extreure de l'aplicació de les pautes d'anàlisi, i serà el moment d'aclarir qualsevol problema o qüestió que els nois i noies hagin pogut tenir durant l'observació i l'anàlisi de les fonts. D'altra banda, es demanaran al portaveu de cada grup les deduccions a les quals han arribat al voltant del concepte d'exili, fruit de l'anàlisi de les fonts primàries, i ho compartiran en veu alta per a tota la classe. D'aquesta manera, tots els i les alumnes es podran nodrir de qualsevol idea o coneixement de l'exili dels seus companys, extret de l'anàlisi de les fonts. Per mostrar-ho visualment, el dinamitzador recollirà tot aquest conjunt d'idees fent un mapa conceptual a la pissarra. Per fer-ho, es partirà de les idees sorgides de la pluja d'idees amb tot el grup classe. Al centre del mapa conceptual hi haurà la paraula exili i d'allà en sortiran múltiples fletxes amb les idees, reflexions i deduccions correctes de cada grup, que el dinamitzador unirà creant una xarxa de relacions visual entre els conceptes/idees que han sorgit i que tenen un vincle directe entre si. Les que puguin ser menys correctes les rectificarà i explicarà als nois i noies per què són incorrectes. Per acabar, farà una conclusió amb totes aquestes idees, explicant exactament què és el concepte d'exili, però utilitzant les deduccions més acurades de l'alumnat. Finalment, el dinamitzador explicarà a l'alumnat que a la sessió següent faran una activitat en forma de joc de taula, anomenada «Obligats a marxar, històries de l'exili», per aprofundir més en el concepte d'exili.

3. ACTIVITAT POSTERIOR

INTRODUCCIÓ I JUSTIFICACIÓ DE L'ACTIVITAT

Una vegada assolits i assentats els coneixements sobre l'exili a través de l'activitat prèvia (opcional) i de l'activitat principal (el taller «Obligats a marxar, històries de l'exili»), es proposa fer una activitat posterior a partir de la qual el dinamitzador podrà observar si cada alumne ha adquirit correctament o no els coneixements necessaris segons el currículum respecte al concepte d'exili. Cal recordar que, amb totes aquestes activitats, no es pretén que l'alumnat aprofundeixi en el coneixement històric de la Guerra Civil, perquè curricularment encara no pertoca per nivell, sinó que s'utilitza aquest context de guerra per poder treballar, a través de la reflexió, el concepte d'exili en el seu sentit més ampli. Concretament, l'activitat posterior es divideix en dues dinàmiques: una de síntesi i reflexió, i l'altra de connexió amb el món actual.

La dinàmica de síntesi i reflexió (dinàmica 1) sobre els coneixements adquirits en les activitats anteriors té un objectiu molt clar: sintetitzar i reflexionar sobre tots els coneixements que han après sobre l'exili. Per fer-ho, es desenvoluparà una activitat de debat entre tot el grup classe i, a partir d'unes preguntes, els nois i noies hauran de demostrar que han estat capaços de sintetitzar tots els coneixements per respondre-les de manera oral.

L'altra dinàmica (dinàmica 2) consisteix a buscar connexions amb el món actual seguint la temàtica dels exilis. Per tant, l'alumnat haurà de buscar connexions i paral·lelismes entre els coneixements apresos en les activitats anteriors sobre l'exili amb situacions semblants que es viuen al món actual a través de la visualització de dos breus documentals i la comparació d'imatges del present i del passat. El debat i l'intercanvi d'opinions de manera grupal permetrà enriquir aquestes connexions amb el món actual. Alhora, per mostrar aquests coneixements adquirits i la presa de consciència a favor dels drets humans per part de l'alumnat, l'activitat també pretén arribar a conscienciar altres membres del centre escolar a través de l'exposició de cartells i manifestos com a crítica i denúncia a favor dels drets humans. Si aquesta activitat es desenvolupa correctament, serà la mostra perfecta d'assoliment dels coneixements per part de tots els nois i noies.

DINÀMICA POSTERIOR 1: REFLEXIÓ I SÍNTESI

OBJECTIUS I COMPETÈNCIES

Els objectius d'aquesta dinàmica s'aconseguiran a través d'una metodologia basada en el debat, que mostrarà l'evolució i el nivell d'aprenentatge respecte del significat del concepte d'exili.

Objectiu principal:

- Sintetitzar i reflexionar sobre conceptes, dades empíriques o exemples a través del diàleg que demostrin l'aprenentatge al voltant del concepte i significat d'exili.

Objectius secundaris:

- Vincular els coneixements apresos sobre l'exili per respondre significativament i raonadament.
- Utilitzar exemples d'exilis o exiliats com a arguments de pes per respondre a preguntes i/o reafirmar opinions en un debat.
- Aprendre a respectar el torn de paraula en un debat.
- Respectar les opinions dels altres membres del debat.
- Participar activament en el debat.

CURRÍCULUM DE PRIMÀRIA - ÀMBIT, DIMENSIONS, COMPETÈNCIES I CONTINGUTS

ÀMBIT	Lingüístic	
DIMENSIÓ	Comunicació oral	
COMPETÈNCIES	Competència 3 Interactuar oralment d'acord amb la situació comunicativa utilitzant estratègies conversacionals.	
CONTINGUTS	Estratègies de participació activa i col·laborativa.	Normes que regeixen la interacció oral: torn de paraula...

CURRÍCULUM D'E.S.O. - ÀMBIT, DIMENSIONS, COMPETÈNCIES I CONTINGUTS

ÀMBIT	Lingüístic	
DIMENSIÓ	Comunicació oral	
COMPETÈNCIES	Competència 8 Produir textos orals de tipologia diversa amb adequació, coherència, cohesió i correcció lingüística, emprant els elements prosòdics i no verbals pertinents.	
CONTINGUTS	CC8. Textos orals formals i no formals, planificats i no planificats.	CC16. Formes de cortesia i respecte en les interaccions orals.

TEMPORITZACIÓ

** Aquesta temporització de l'activitat és orientativa per al dinamitzador, el qual pot adaptar-la segons les necessitats i característiques del grup d'alumnes.*

TEMPORITZACIÓ GENERAL: 1 hora i 30 minuts.

- Presentació i explicació de la dinàmica i metodologia de l'activitat per part del dinamitzador: 10 minuts.
- 7 preguntes del debat: 10 minuts per pregunta. Total: 70 minuts.
- Conclusió i valoració per part del dinamitzador: 10 minuts.

METODOLOGIA

La metodologia principal emprada per a aquesta activitat és el debat. A través del debat generat a partir de la formulació de diverses preguntes exposades pel moderador (el dinamitzador) els nois i noies hauran d'intercanviar opinions i reflexions per defensar els seus punts de vista individualment. D'aquesta manera, demostraran l'adquisició completa dels coneixements i continguts al voltant de l'exili treballats principalment durant el joc «Obligats a marxar, històries de l'exili».

ROLS

En aquesta activitat es diferencien dos rols molt clars: el del dinamitzador i el de l'alumnat. Per una banda, el dinamitzador té el rol de moderador del debat. Serà qui plantegi les preguntes, qui controli el temps i la durada de les intervencions de l'alumnat i qui decideixi en quin moment es passa a debatre una altra qüestió. Per tant, és qui controla el ritme del debat. Per altra banda, els i les alumnes assumeixen el rol de participants del debat. La seva funció és intercanviar opinions basades en la reflexió i els coneixements adquirits durant les activitats anteriors per demostrar la seva capacitat d'aprenentatge en l'àmbit de l'exili.

DISTRIBUCIÓ DE L'ALUMNAT

L'activitat es desenvoluparà en un espai ampli on tots els i les alumnes puguin crear una rotllana. Cada estudiant estarà assegut en una cadira dins d'aquesta rotllana. Amb aquesta distribució física de l'espai aconseguim que tots els participants del debat es vegin les cares i d'aquesta manera puguin interactuar directament, intercanviant opinions mirant-se als ulls. Pel que fa a la ubicació del moderador, també se situarà a la rotllana, assegut en una cadira. També disposarà d'una taula per tenir-hi el sobre amb les preguntes del debat i poder fer anotacions per avaluar l'alumnat respecte a aquesta activitat.

MATERIALS

Per a aquesta activitat es necessitaran els materials següents:

- 1 sobre que conté 7 targetes amb les preguntes corresponents per al debat.

DINÀMICA DE L'ACTIVITAT

La dinàmica d'aquesta activitat consistirà en un debat o taula rodona en què els i les alumnes intercanviïn opinions i respostes a preguntes formulades amb l'objectiu de fer una anàlisi reflexiva de tots els continguts apresos en les activitats anteriors i demostrin l'aprenentatge que han assolit respecte a la temàtica de l'exili.

Inicialment, el dinamitzador farà una breu presentació i explicació de la dinàmica i la metodologia del debat, així com de la distribució de les cadires de l'alumnat i del dinamitzador perquè el debat es pugui fer correctament. A continuació, tot l'alumnat i el dinamitzador seuran en aquest cercle. El dinamitzador, com a moderador, tindrà un sobre on hi haurà 7 targetes que contindran una pregunta cadascuna (vegeu els **annexos 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10**):

1. En sabies abans alguna cosa, de l'exili?
2. Què n'has après?
3. Com el definiries?
4. Què és el que més et va impressionar/sorprendre sobre l'exili?
5. Quines causes van provocar l'exili?
6. Quina mena de persones van patir l'exili?
7. Us imagineu quantes persones es van haver d'exiliar? ¹

Per iniciar el debat, el dinamitzador extraurà la targeta número 1 del sobre i llegirà la pregunta que té escrita en veu alta. Els i les alumnes respondran a aquesta pregunta, ordenadament (el dinamitzador donarà els torns de paraula), i així podran demostrar els seus coneixements. Una vegada el dinamitzador ho consideri oportú, donarà per finalitzat el debat sobre aquella pregunta i extraurà la targeta número 2 del sobre. El dinamitzador llegirà la pregunta i es tornarà a posar a debat. Aquesta dinàmica es repetirà fins que s'acabin les targetes amb totes les preguntes del sobre. En aquest punt, es demanarà a l'alumnat si els ha quedat algun dubte o alguna qüestió sense resposta.

Finalment, el dinamitzador farà una breu conclusió valorant els aspectes més rellevants de totes les opinions que s'han exposat durant el debat i valorarà si l'evolució cognitiva en l'àmbit de l'exili ha estat positiva o negativa fins al moment.

DINÀMICA POSTERIOR 2: CONNEXIÓ AMB EL MÓN ACTUAL

OBJECTIUS I COMPETÈNCIES

La dinàmica 2 consta de dues parts. La primera té com a objectiu aconseguir que els i les alumnes trobin connexions i paral·lelismes entre l'exili que visqueren les persones del segle XX, treballades a l'activitat "Obligats a marxar, històries de l'exili", amb situacions similars viscudes a la societat actual. D'aquesta manera podran demostrar les similituds i també les diferències entre els exilis de totes dues èpoques. La segona part pretén utilitzar la creativitat artística i plàstica de l'alumnat per mostrar visualment tots els aprenentatges adquirits i aquests paral·lelismes a través de la creació d'un cartell en defensa dels drets humans. Aquests objectius s'aconseguiran a través de la capacitat individual i col·lectiva de trobar connexions i paral·lelismes entre el present i el passat, mitjançant l'anàlisi d'imatges d'èpoques diverses però que representen situacions d'exili similars.

¹ De l'any 1936 al 1939 hi va haver un total de 710.000 persones forçosament desplaçades a l'estranger, tant del bàndol republicà com del franquista.

Objectiu principal:

- Ser capaços de trobar diferències o paral·lelismes, connexions i situacions d'exili similars entre el passat i l'actualitat a través de l'observació i la comparació de fonts primàries de diverses èpoques històriques.

Objectius secundaris:

- Observar i comparar imatges del passat i del present que mostren situacions d'exili similars.
- Dissenyar un cartell per mostrar de la manera més clara possible els paral·lelismes i les diferències entre les situacions del passat i les actuals en forma de denúncia crítica a favor dels drets humans.
- Ser capaços de sintetitzar en una o diverses frases la situació viscuda en cada un dels dos exilis que es comparen.
- Desenvolupar destreses plàstiques i artístiques.

CURRÍCULUM DE PRIMÀRIA - ÀMBIT, DIMENSIONS, COMPETÈNCIES I CONTINGUTS

ÀMBIT	Coneixement del medi		
DIMENSIÓ	Món actual		
COMPETÈNCIES	Competència 2 Interpretar el present a partir de l'anàlisi dels canvis i les continuïtats al llarg del temps, per comprendre la societat en què vivim. Competència 5 Valorar problemes socials rellevants interpretant-ne les causes i les conseqüències per plantejar propostes de futur.		
CONTINGUTS	Problemes socials rellevants.	Principis i valors democràtics.	

ÀMBIT	Lingüístic		
DIMENSIÓ	Expressió escrita		
COMPETÈNCIES	Competència 8 Planificar l'escrit d'acord amb la situació comunicativa i el destinatari. Competència 9 Produir textos de tipologies diverses amb un lèxic i una estructura que s'adeqüin al tipus de text, a les intencions i al destinatari. Competència 10 Revisar el text per millorar-lo i tenir cura de la seva presentació formal en funció de la situació comunicativa.		
CONTINGUTS	Textos de tipologia diversa en diferents formats i suports.	Adequació del registre.	Presentació formal.

ÀMBIT	Artístic
DIMENSIÓ	Imaginació i creativitat
COMPETÈNCIES	Competència 9 Dissenyar i realitzar projectes i produccions artístiques multidisciplinàries.
CONTINGUTS	Planificació dels processos de producció artística.

CURRÍCULUM D'E.S.O. - ÀMBIT, DIMENSIONS, COMPETÈNCIES I CONTINGUTS

ÀMBIT	Social
DIMENSIÓ	Històrica
COMPETÈNCIES	Competència 1 Analitzar els canvis i les continuïtats dels fets o fenòmens històrics per comprendre'n la causalitat històrica.
CONTINGUTS	CC6. Vincles entre el passat, el present i el futur. L'empatia històrica.

CC9. El passat i el present de Catalunya en el context d'Espanya i d'Europa.

ÀMBIT	Lingüístic
DIMENSIÓ	Expressió escrita
COMPETÈNCIES	Competència 5 Escriure textos de tipologia diversa i en diferents formats i suports amb adequació, coherència, cohesió i correcció lingüística.
CONTINGUTS	CC5. Adequació, coherència, cohesió, correcció i presentació. Normes ortogràfiques.

ÀMBIT	Artístic
DIMENSIÓ	Expressió, interpretació i creació
COMPETÈNCIES	Competència 5 Compondre amb elements dels llenguatges artístics utilitzant eines i tècniques pròpies de cada àmbit.
CONTINGUTS	CC3. Elements bàsics de les produccions artístiques.

TEMPORITZACIÓ

** Aquesta temporització de l'activitat és orientativa per al dinamitzador, el qual pot adaptar-la segons les necessitats i característiques del grup d'alumnes.*

TEMPORITZACIÓ GENERAL: 2 hores.

- Primera part de la dinàmica 2. EL DEBAT: 1 hora.
 - Visualització de les fotografies i dels documentals: 10 minuts.
 - Preguntes inicials: 20 minuts.
 - Preguntes finals: 30 minuts.

- Segona part de la dinàmica 2. DISSENYEM UN CARTELL (cicle superior Primària): 1 hora i 45 minuts.
 - Raonar i pensar les dues situacions d'exili: 15 minuts.
 - Dissenyar i crear el cartell: 45 minuts.
 - Exposició dels cartells: 45 minuts.
- Segona part de la dinàmica 2. DISSENYEM UN CARTELL (E.S.O.): 1 hora i 45 minuts.
 - Raonar i pensar les dues situacions d'exili: 15 minuts.
 - Dissenyar les il·lustracions dels cartells o escriure els textos/manifestos: 45 minuts.
 - Exposició dels cartells i lectura dels manifestos: 45 minuts.

METODOLOGIA

Cada una de les parts que conformen aquesta segona dinàmica té una metodologia de treball específica. Per una banda, la primera és el debat. Aquesta metodologia, comuna a l'E.S.O. i a cicle superior de Primària, permet que l'alumnat presenti i comparteixi diversos punts de vista respecte als paral·lelismes i a les diferències que cadascú pot trobar en observar diferents imatges del present i del passat que mostren situacions d'exili.

Per altra banda, en la segona part de la dinàmica, aquests paral·lelismes i aquestes crítiques en defensa dels drets humans aparegudes durant el debat s'assimilen i s'assoleixen a través d'una metodologia activa, participativa i grupal a partir de la qual els nois i noies dissenyaran i crearan cartells amb dues il·lustracions que demostrin visualment que han après el concepte d'exili i que han establert una connexió i un paral·lelisme entre una situació viscuda al llarg de la història i una situació actual.

En el cas de l'alumnat de cicle superior de Primària, per parelles, hauran de crear un cartell amb dues il·lustracions seguint el mètode de la comparativa visual. A la part esquerra de la cartolina hauran de dibuixar una situació d'exili viscuda al segle XX. A la part dreta hauran de fer un dibuix d'una situació d'exili actual semblant. A la part inferior de cada imatge o dibuix que facin, hi haurà una frase que expliqui què s'està vivint en cada dibuix i en quin moment té lloc per facilitar-ne l'entesa. Posteriorment, seguint la metodologia de l'exposició oral, cada parella haurà d'exposar el seu cartell posant èmfasi en el simbolisme, els paral·lelismes, les connexions i les possibles diferències que hi hagi entre totes dues escenes dibuixades al cartell, amb el títol «Això també és exili».

En el cas de l'alumnat de l'E.S.O., la meitat de l'alumnat de l'aula haurà d'utilitzar una metodologia activa per elaborar, per parelles, diversos cartells en defensa dels drets humans amb una sola il·lustració; cadascú fent ús de la seva pròpia creativitat artística i basant-se en la temàtica de tots els coneixements apresos durant la proposta didàctica de l'exili. A l'altra meitat del grup classe se'ls demanarà que escriguin per parelles, asseguts en taules que els permetin dialogar i escriure entre tots el text, diversos manifestos vinculats a les il·lustracions dels cartells fets pels seus companys amb una crítica a favor dels drets humans respecte a la temàtica de les situacions d'exili que encara ara, avui dia, succeeixen. Per tant, cada grup que té per objectiu escriure el text haurà de triar un grup dels que dissenyen el cartell per posar paraules a la seva il·lustració.

Finalment tots hauran de participar en l'exposició dels cartells i els manifestos. Per exposar les il·lustracions s'emprarà una metodologia basada en l'exposició oral, fent èmfasi durant l'explicació en el simbolisme, els paral·lelismes, les connexions i les possibles diferències que hi hagi entre totes dues escenes dibuixades. Posteriorment, es llegiran els textos/manifestos creats. Es proposa que aquestes creacions de cartells i de manifestos es puguin mostrar en forma d'exposició (en una sala o espai diàfan com un passadís) i que s'expliquin davant de tots els altres estudiants d'altres cursos i personal docent del centre, en cas que l'activitat es faci al centre educatiu. Aquesta metodologia permet demostrar els coneixements apresos als oients i alhora despertar la seva consciència social a favor dels drets humans.

DISTRIBUCIÓ DE L'ALUMNAT

A la primera part de la dinàmica 2, comuna a l'E.S.O. i a cicle superior de Primària, tots els nois i noies de la classe i el dinamitzador es col·locaran en forma de cercle per visualitzar els dos breus documentals (UNICEF) i per observar perfectament les imatges que el dinamitzador projectarà i que hauran de comparar i analitzar per trobar-hi paral·lelismes i connexions. Aquesta distribució de l'aula també serà efectiva perquè l'alumnat es pugui mirar als ulls i intercanviar opinions en el debat.

Pel que fa a la distribució de l'alumnat a la segona part de la dinàmica 2, en el cas de cicle superior de Primària, es farà per parelles. Cada parella haurà de dissenyar i crear un cartell que mostri una situació d'exili del segle XX i una d'actual. A conseqüència del tipus de distribució de l'alumnat en aquesta activitat, no hi ha dos rols estrictament definits perquè es treballa a través d'una metodologia participativa, activa i plàstica. Simplement cal que sigui una activitat en què tots dos membres de la parella arribin a un acord amb els dos exemples concrets d'exili actual que volen mostrar amb el seu disseny.

La distribució de l'alumnat a la segona part de la dinàmica 2, en el cas de l'E.S.O., es farà de la manera següent. Es dividirà la classe en 2 grans grups de 15 alumnes, tenint en compte que aproximadament hi ha 30 estudiants a l'aula. El primer gran grup de 15 nois i noies treballarà per parelles. Cada parella crearà un cartell/il·lustració que mostri els paral·lelismes i connexions de la temàtica estudiada amb la realitat actual. Això vol dir que en total es faran 7 cartells, perquè hi haurà 6 parelles i un grup de 3 persones. El segon grup de 15 alumnes també treballarà per parelles. Hi haurà un total de 6 parelles i un grup de 3 persones. Cada parella escriurà un text/manifest i es vincularan a una parella que faci un cartell per treballar-hi paral·lelament en taules que els permetin dialogar i escriure. En total se n'escriuran 7. Finalment, tothom haurà de participar en l'exposició dels cartells i els manifestos.

MATERIALS

Per a aquesta activitat es necessitaran els materials següents:

- Cartolines DIN-A3 per al disseny dels cartells.
- Folis DIN-A4 per a la redacció dels manifestos.
- Material fungible.
- 3 sobres:
 - 1 sobre amb imatges d'exiliats del passat i del present.
 - 1 sobre amb les preguntes inicials del debat.
 - 1 sobre amb les preguntes finals del debat.
- Projector.
- Enllaç del documental 1: https://www.youtube.com/watch?v=N-ryhn1C8Hg&list=PLwueCbXPXH7W0S_S2N9RwHS9De08IL46h&index=2
- Enllaç del documental 2: https://www.youtube.com/watch?v=8TzA5IFyUwA&list=PLwueCbXPXH7W0S_S2N9RwHS9De08IL46h&index=5

DINÀMICA DE L'ACTIVITAT

Inicialment el dinamitzador projectarà dues fotografies: una d'un exiliat del segle XX i l'altra d'un exiliat actual, però no dirà a l'alumnat que són d'èpoques diverses. Després que els nois i noies les hagin observat, el dinamitzador extraurà d'un altre sobre les preguntes inicials. L'alumnat haurà de respondre a les preguntes inicials d'aquest sobre, creant així un debat entre tots els membres del grup classe:

- Què observes a la fotografia? Què ens explica?
- De quina època és?
- Què et transmeten? Què et fan sentir?

Una vegada l'alumnat hagi respost, se'ls recalcarà, si no ho han vist per si sols, que una de les fotografies és d'avui dia. En aquest moment, els nois i noies generaran una connexió mental i assimilaran que hi continua havent persones exiliades. Per corroborar i amplificar aquesta connexió mental, posteriorment, el dinamitzador els projectarà els documentals seleccionats,² que narren la història d'exili actual viscuda i explicada per dos joves protagonistes, dolguts i molt afectats per la situació que estan vivint en ple segle XXI fruit de les guerres. Finalment, el debat es tancarà quan el dinamitzador extregui d'un tercer sobre les preguntes finals i les exposi a l'alumnat:

- Et diu el mateix una foto en què es veuen persones exiliades en el passat (any 1936–1939) que una foto actual amb persones exiliades? Què en penses del fet que hi hagi persones exiliades avui dia? Per què?
- Quines creus que són les causes actuals d'aquests exilis? Coincideixen amb les causes d'exili viscudes durant la Guerra Civil vistes al joc?
- Què ha canviat o què continua igual?

Amb aquestes preguntes es vol despertar l'interès dels nois i noies i la capacitat per trobar relacions, connexions i paral·lelismes entre l'exili estudiat als llibres i a l'activitat «Obligat a marxar, històries de l'exili» amb situacions que es viuen actualment.

La segona part de l'activitat consistirà a realitzar una creació artística, per mostrar els paral·lelismes i les connexions entre el món actual i les situacions d'exili viscudes per la societat durant la Guerra Civil que han après durant tota la proposta didàctica. Aquesta creació artística divergeix segons el nivell d'implementació, és a dir, segons si està dirigida a l'E.S.O. o a cicle superior de Primària.

En el cas de l'E.S.O., la classe es dividirà en dos grups per dur a terme dues tasques diferents. La tasca del primer grup serà per parelles. Cada parella haurà de dissenyar, amb la tècnica artística que vulguin (dibuix, collage, pintura, etc.), la il·lustració d'un cartell en defensa dels drets humans, basant-se en la temàtica de tots els coneixements apresos durant la proposta didàctica de l'exili. En total se'n crearan 7. L'altra meitat de la classe també treballarà per parelles i cada parella redactarà el seu manifest; per tant, es crearan un total de 7 textos/manifestos curts, que vinculin les il·lustracions dels cartells amb una crítica a favor dels drets humans respecte a la temàtica de les situacions d'exili que encara ara, avui dia, succeeixen sense que ningú no en prengui consciència. Per fer-ho, abans de començar a escriure, hauran de triar un equip de disseny de cartells per treballar-hi paral·lelament, mentre pensen entre tots què poden fer com a joves per millorar, evitar o conscienciar respecte a aquestes situacions.

² Documentals d'UNICEF que mostren les penúries i les dificultats de l'exili d'una noia i un noi adolescents durant el seu desplaçament forçat per la guerra. Ella des de Síria cap a Alemanya i ell des d'Afganistan fins a Turquia. La projecció d'aquests documentals, protagonitzats per una noia i un noi d'edat similar a la dels estudiants, pretén despertar empatia en l'alumnat i mostrar-los que l'exili és una realitat propera i comuna dins el context europeu actual.

Quan totes dues tasques, els cartells i els manifestos, estiguin llestos, tota la classe farà una exposició per mostrar els cartells i llegir els manifestos, en una zona comuna, per exemple al vestíbul o als passadissos de l'escola o institut per mostrar que encara ara, avui dia, passen aquestes situacions i que, per aquest motiu, volen despertar la consciència social de tots els membres de la comunitat educativa del centre. D'aquesta manera es donarà per finalitzada l'activitat.

En cas que l'activitat estigui dirigida a nois i noies de cicle superior de Primària, l'alumnat es distribuirà per parelles i haurà de dissenyar i crear un cartell en una cartolina amb el títol «Això també és exili», en el qual representin artísticament dues imatges/dibuixos. A la part esquerra de la cartolina hauran de dibuixar una situació d'exili viscuda al segle XX (haurien d'utilitzar preferiblement exemples que han après a les activitats anteriors). A la part dreta de la cartolina hauran de fer un dibuix d'una situació d'exili actual semblant. Totes dues han de tenir connexions i paral·lelismes. Per demostrar-ho més clarament, a la part inferior de cada dibuix/imatge que facin, hauran d'escriure una frase, com a breu titular, que expliqui què s'està vivint en cada dibuix i en quin moment té lloc. D'aquesta manera, malgrat que els dibuixos representin èpoques diferents, les frases tindran el mateix significat. Finalment, la dinàmica s'acabarà amb l'exposició de tots els cartells. Cada parella mostrarà el seu al grup classe, explicant els paral·lelismes entre una situació actual i una altra de viscuda al segle XX. Després, aquests cartells s'enganxaran en una de les parets de l'aula. Aquesta serà la manera més visual i atractiva per tancar el conjunt d'activitats de la proposta didàctica de l'exili.

4. ANNEXOS

Annex 1. Fitxa de recopilació d'idees

Annex 2. Pauta d'observació i anàlisi d'una imatge

Annex 3. Pauta d'observació i anàlisi d'una font escrita

Annex 4. Pregunta inicial 1

Annex 5. Pregunta inicial 2

Annex 6. Pregunta inicial 3

Annex 7. Pregunta inicial 4

Annex 8. Pregunta inicial 5

Annex 9. Pregunta inicial 6

Annex 10. Pregunta inicial 7

Annex 1

NOM DEL GRUP:

PARTICIPANTS:

FITXA DE RECOPILACIÓ D'IDEES

1. FONT A:

2. FONT B:

3. FONT C:

4. FONT D:

PAUTA D'OBSERVACIÓ I ANÀLISI D'UNA IMATGE

Quines i quantes persones apareixen a la imatge?

Quina edat creus que tenen?

Tots són dones, homes, nens o nenes? Què ens vol dir aquesta informació?

Com van vestides les persones de la imatge? Creus que això té alguna cosa a veure amb la seva classe social i el seu nivell econòmic?

En quina estació de l'any creus que se situa la fotografia? Per què?

Apareixen elements mecànics (cotxes, trens, etc.) i/o tecnològics (com, per exemple, pals de la llum) a la imatge? Quines pistes et dona aquesta informació?

Com és l'entorn? És un entorn urbà, el camp...?

Quina acció o accions es poden observar a la imatge? Què creieu que hi passa?

Podeu relacionar aquesta imatge amb algun fet històric rellevant?

PAUTA D'OBSERVACIÓ I ANÀLISI D'UNA FONT ESCRITA

Com està escrit el text? A mà o a màquina?

Qui és l'emissor i el receptor del text?

Apareix alguna data en aquesta font? Què succeïa a Catalunya en aquell moment de la història? Amb quin fet històric el podeu relacionar?

En quina llengua està escrit? Català, castellà, italià, anglès, francès...?

Quin tipus de document és? Una carta oficial, una carta personal, un informe, una cartilla...?

Hi ha escrit el nom d'alguna persona? Té algun càrrec important?

S'anomena en algun moment alguna localització?

Hi ha la imatge d'algun segell? I la d'algun logotip?

Qui firma el document?

Quina informació aporta aquest document? De què ens informa?

1. En sabies abans alguna cosa, de l'exili?

2. Què n'has après?

3. Com el definiries?

4. Què és el que més et va impressionar/sorprendre sobre l'exili?

5. Quines causes van provocar l'exili?

6. Quina mena de persones van patir l'exili?

7. Us imagineu quantes persones es van haver d'exiliar?